

סיפור בהמשכים 10

מרוץ אטומי 10

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי
שליחת בקשה. eisikovits1@gmail.com, ל

058-4852-443

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשיכם או כתובות של נציג עלון. אשמח לקבל הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק / לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם אומרם. אבל הבא להדפיס וידפיס בשם אומרם. יביא גאולה לעולם. כמו כן יש אפשרות לקבל כל עלון בכל שפה כמעט שתרצו בתרגום של ווארד.

החיבור הראשון הופיע במסגרת

'מפעל ליקוטי שמואל'

"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

בשעה טובה ומוצלחת, בסייעתא דשמיא, רואה אור ספר חדש ומפעים:

ליקוטי שמואל – חומש בראשית

לאחר שנים של עיון, איסוף, ליקוט ועריכה, יוצא לאור ספר – סוף מעשה במחשבה תחילה ייחודי המאגד את מייטב הקטעים, המאמרים, הסיפורים והמשלים שהופיעו בעלוני פרשת השבוע בשנים האחרונות. דברי חן ושכל טוב, שנבחרו בקפידה וערוכים בטוב טעם, כדי להחיות את הלב ולהאיר את השולחן.

מתוכן הפרקים: רעיונות מאירי עיניים לפרשיות השבוע • משלים מעוררי מחשבה • סיפורים נוגעים ללב • פנינים להעשרה ולהעברה בשולחן שבת

מתאים ללימוד אישי, למסירת דבר תורה ולשיחה משפחתית

ערוך ומוגש בעמל רב על ידי הרה"ג שמואל אייזיקוביץ שליט"א

כעת למכירה במחיר שווה לכל נפש – כרך ראשון על חומש בראשית

להזמנה:

<https://dash.bookpod.co.il/product/2231>

אטום 10

הרב אליעזר אייזיקוביץ

איפה אחזנו?

תקיפת מפעל המים הכבדים בוומורק הייתה אחד האירועים המכריעים במלחמת העולם השנייה, אף כי בתוך ערפל הקרב ושטף האירועים מעטים עמדו על חשיבותו בזמן אמת. בפעולה אחת, שהתבססה על תושייה ואומץ לב והצליחה בסייעתא דשמיא, עלה בידי בעלות הברית להגות מהמסילה את תוכנית הגרעין הנאצית, וכל זאת ללא שפיכות דמים וללא הרוגים (שפיכת מים דווקא הייתה שם).

במקביל, תוכנית האטום האמריקנית, "מנהטן", התחילה סוף-סוף לצבור תנופה, כפי שיסופר בכתבה שלפניכם. אך בטרם נפנה למתרחש בין בתי המלאכה המאובקים של לוס אלמוס במדבריות ניו מקסיקו, עלינו להפנות מבט להתפתחות מדאיגה שמתחילה להסתמן בדנמרק הסגרירית.

בקופנהגן הנתונה תחת כיבוש נאצי עדיין נמצא נילס בוהר, אחד מגדולי הפיזיקה הגרעינית ומי שלימד את רבים מטובי העוסקים בתחום: החל מהייזנברג הגרמני וכלה באופנהיימר האמריקני. העובדה שעד כה הגרמנים לא הטרידו אותו היא לא פחות ממפליאה שכן מלבד היותו פיזיקאי מבוקש היה בוהר גם יהודי. אולם בעת הזאת עדיין נהנתה דנמרק ממידה כלשהי של אוטונומיה פנימית ותמורת כניעתה לגרמניה קיבלה התחייבות שיהודי הממלכה לא יינזקו לרעה.

אלא שמטריית ההגנה הזאת הולכת ונפרמת ככל שהמלחמה פנתה לרעת הגרמנים והציבור הדני התחיל להתקומם נגדם. הקרקע מתחילה לבעור מתחת לרגליהם של 8,000 יהודי דנמרק, וביחוד מתחת לרגליו של בוהר שעשוי למצוא את עצמו במצב ביש אם יחליטו הגרמנים להסיר את הכפפות ולא לץ אותו לעזור להם בפיצוח סודות האטום. השאלה היא, האם יצליחו בעלות הברית למלט את הפיזיקאי הנודע מדנמרק ומה יעלה בגורל יתר יהודי הממלכה?

1. מנוסה מקופנהגן

תמוז, תש"ג, לונדון

שמי לונדון, באופן יוצא דופן, היו בהירים באותו בוקר שבו התקבצו אנשי הביון הבריטיים בבניין האפרורי ששימש את משרדי רשת המודיעין הבריטי (SIS).

החדשות שזרמו בחודשים האחרונים היו מעט פחות מייאשים. בעלות הברית הצליחו להדוף את כוחותיו של רומל מצפון אפריקה ועברו למתקפה עם נחיתה על אדמת סיציליה. בהמשך אף נחתו באיטליה עצמה, דבר שהביא להזחתו של מוסוליני. אבל ההישג הזה לא האריך ימים שכן עד מהרה שבו הנאצים והשתלטו על מרבית איטליה והשיבו את הדוצ'ה לכס שלטונו.

בינתיים, בקרב קורסק, הנחשב עד היום לקרב השריון הגדול שבכל הזמנים, הצליחו הסובייטים לבלום סופית את הפלישה הגרמנית לרוסיה. התברר כי היחידה הנאצית שהצליחה להניף את דגל צלב הקרס על פסגתו של הר אלברוס, בגיאורגיה של ימינו, סימנה למעשה את נקודת השיא של ההתפשטות הנאצית מזרחה. מעתה ואילך יעברו הגרמנים למגננה ויהדפו בהדרגה (ובמחיר כבד) בחזרה מערבה.

גם בזירה הפסיפית עברו האמריקאים ממגננה למתקפה. אחרי האסון הכבד של מתקפת "פרל הרבור" הצליח הצבא האמריקאי לכבוש במאמץ רב את איי שלמה, לנתק בכך את הכוחות היפניים בפיליפינים, ולבצע את השלב הראשון בדרך לאיי הבית היפנים.

אלא שתשומת ליבם של האנשים שהתכנסו אותו בוקר בלונדון הייתה נתונה לדאגה חדשה שהופיעה באופן. השאלה שעמדה על הפרק הייתה מה עושים עם נילס בוהר.

"אם הנאצים יצליחו לשים את ידם על בוהר", אמר ראש ה-SIS סר סטיוארט מנזיס, בעודו נשען קדימה על שולחנו, "הם עשויים להשיג יתרון משמעותי בפיתוח נשק אטומי. במקרה כזה כל החדשות הטובות מזירות הלחימה האחרות יתבררו כחסרות ערך. גרמניה הנאצית נפגעה אך היא רחוקה מלהיות מובסת, וכולנו יודעים כי חיה פצועה וזועמת היא החיה המסוכנת ביותר"

"אני מסופק אם יסכים לעזוב את דנמרק", אמר אחד הנוכחים, קולה שקט אך שואל. "עד כה דחה את כל ההצעות לעשות כן".

"עלינו להעביר לו מסר ברור", השיב מנזיס בהחלטיות. "נבהיר לו כמה קריטי שהוא יצטרף אלינו. במקביל, צריך להכין תוכנית מילוט להבריח אותו מדנמרק לפני שהגסטאפו יניחו עליו יד".

במקביל ללחצים שהופעלו על בוהר מצד גורמי המחתרת והמודיעין הבריטי, המצב בדנמרק הלך והחמיר. מאז הכיבוש הגרמני נשמר שקט יחסי בממלכה, אך לאור

התגברות פעילות החבלה של המחתרת הדנית הכריזו הגרמנים על משטר צבאי וביטול האוטונומיה הדנית. סכנה חמורה ביותר נשקפה עתה ל-8,000 יהודי דנמרק שמעתה נעשו מטרה ל"פתרון הסופי" ועמדה בפניהם סכנת מעצר וגירוש למחנות ריכוז.

בתוך אווירת החשש הזו, התגבשה תוכנית להעברת מסר לבוהר דרך רשת ההתנגדות הדנית. המדען הבריטי צ'אדויק ישב על שולחנו, כתב את מכתב ההזמנה בקפידה, והוסיף שורות שמביעות הערכה לבוהר. "אנחנו זקוקים לעזרתך", כתב, "אבל אנו מבינים גם את המחויבות שלך למדע ולעקרונותיך".

"זה מוכן", אמר צ'אדויק כשהושיט את המכתב למפעיל הבריטי, שעמד לצדו. "תדאג שזה יגיע לידיים הנכונות".

המכתב הוקטן לנקודת מיקרופילם שהוחבאה בתוך ידית חלולה של מפתח. המפתח נמסר לידיו של קפטן וולמר גית, איש מודיעין דני ששיתף פעולה עם המחתרת. הלה קיבל הנחיות מדויקות כיצד לשחרר את הסרט הזעיר. "חשוב שזה יבוצע בזהירות", אמר לו מפעילו הבריטי. "המסר חייב להגיע בשלמותו".

זה היה תהליך מורכב. צריך היה לנסר את המפתח במקום הנכון, לפתוח את החלל הזעיר שבו הוסלק המיקרופילם, לשלוף אותה משם באמצעות מזרק או להציף אותו החוצה באמצעות שמן, ולהניח אותו מתחת לעדשת המיקרוסקופ. כאמצעי ביטחון הוכן עותק חילופי של אותו מיקרופלם במפתח נוסף.

התברר, שלהיות פיזיקאי בכיר לא עושה אותך לאיש מודיעין מיומן. בוהר הסתבך בשליפת המכתב וגית הציע לעשות את זה במקומו במשרדי המודיעין הדני.

כאשר קרא את המידע החמיצו פניו.

עד אותה שעה חשב בוהר שיוכל להעביר את תקופת המלחמה בביטחון יחסי בדנמרק. אפילו פגישתו הגורלית עם הייזנברג לא שינתה את דעתו. היה חשוב לו לשמור על המוסדות המדעיים שהוא עמל על טיפוחם בעשר אצבעותיו, והוא גם לא חשב שבניית פצצת אטום היא בגדר תרחיש ריאלי. הוא החזיר אפוא לבריטים הודעת סירוב מנומסת להצעתם. ההודעה הוקטנה לממדי פתק זעיר שהגיע ללונדון בתוך שן חלולה של איש מודיעין.

2. הסכנה גוברת

למרות הסירוב הבריטים לא חדלו מלשלוח לבוהר התראות, כעת באמצעים קונבנציונליים יותר.

במקביל החל הפיזיקאי היהודי לקבל איתותים ממקורות נוספים כי חייו בסכנה.

בעאחד הימים ודו יושב במשרדו קיבל בוהר הודעה מפתיעה מאישה דנית שעבדה כמזכירה באחת הלשכות המסונפות למטה הגסטפו בקופנהגן. זו באה אליו במיוחד

הביתה להזהירו כי ראתה את שם משפחתו ברשימת המיועדים למעצר שהגיעה לברלין. "אינני יודעת מתי יש בכוונתם להוציא את ההוראה לפועל," אמרה האישה. "יתכן והם מחכים לעיתוי הפוליטי המתאים. אבל אין לי ספק שזה יקרה במוקדם או במאוחר".

לא קל לאדם להבין כי עליו לעקור מסביבתו הרגילה ולהימלט כשרק בגדיו לעורו, במיוחד כאשר הסכנה אינה גלויה לעין וניתן להשתעשע באשליה כי מה שהיה יהיה (יש לזכור כי בשעה זו אף שאיש לא פקפק באכזריות הגרמנים, גורלם המבעית של יהודי אירופה טרם התפרסם בעולם הרחב ובוודאי לא בעיתונות הדנית המצונזרת). לזכותו של בוהר ייאמר כי מהרגע בו הבין את חומרת המצב פעל בנחרצות וללא שהיות.

"הגיע הזמן," אמר לאשתו בשקט.

היא ניגשה לארגן את המזוודה הקטנה שהכינו לרגע הזה, בעוד נילס הרים בכבדות אדנית פרחים שנחה בפינת החדר והניח אותה על אדן החלון. זה היה הסימן המוסכם להודיע לוולמר גית כי הוא זקוק לחילוץ מהיר.

בוהר לא היה בטוח למה עליו לצפות כעת. הפיזיקאי המכובד בן ה-57 כבר לא היה הרפתקן עול-ימים ומשחקי ריגול היו זרים לו. הוא ואשתו ישבו אפוא לעת ערב במטבח, לוגמים בצוותא ספלי תה מהבילים, ותוהים מעט במבוכה אם לא הניחו לעצמם להיסחף להיסטריה גוברת.

אולם ברבע לשמונה נשמעה נקישת קלה בדלת.

זה היה גית.

"המונית ממתינה," אמר קצרות.

השעה לא הייתה מאוחרת בכדי שיצאתם תעורר סקרנות אצל השכנים. נילס העיף סביבו מבט אחרון. בבית שעמד להשאיר מאחוריו היו כל הניירות, המסמכים, המחקרים המכתבים שהיוו את תמצית מפעלו המדעי. הוא תהה לעצמו אם יראה שוב את הבית הזה. אבל גית הזהיר אותו שלא לקחת מאומה. "אם תצטרך לזוז, צא מנקודת הנחה שהאויב כבר יושב לך על הזנב ואין לך רגע אחד להפסיד," הדריך אותו באחת מפגישותיהם הקודמות.

בהחלטה של הרגע האחרון טמן בכיס מעילו תצלום משפחתי קטן שהיה מונח ליד קולב המעילים. "בואי, מרגרט, הולכים," אמר לאשתו.

3. בריחה על הגג

המונית לקחה אותם לאזור סידהאבן שבקופנהגן, על גדת מיצר האורסנד, מעבר המים הצר המפריד בין דנמרק לשבדיה. למרות השעה המאוחרת השמים עדיין היו מוארים בנוגה ארגמני עמוק שהשתקף במים השחורים של המיצר.

בתוך צריף גננים נודף בריח דגים מתים המתינה קבוצת אנשים ובהם אחיו של נילס ואחיינו. "אנחנו ממתינים עד שתהיה חשיכה מוחלטת ואז נצא למים," אמר להם איש המחותר.

מחוגי השעון הזדחלו בעצלתיים. השמים התכהו עד כי התכסו בעלטה גמורה. רחש המים בישר על עליית הגאות. מתוך הרחש נשמע צליל חדש. משוטים. צלילתה של סירת דייגים הצטיירה בעד הערפל. בינו לבין עצמו תהה בוהר איך יצליחו כל האנשים לעלות על כלי שיט כה קטן.

"רדו לחוף בהליכה שפופה," האיץ בהם איש המחותר. "אל תעשו רעש!"

מרחוק נשמעה יללת צופר אוניה כמו שוועתה של נשמה אבודה. אור אדום הבליח על המגדלור המסמן את הכניסה לנמל קופנהגן, שלושה ק"מ משם. בוהר הצטמרר והידק את המעיל הכהה סביב גופו. החותרים עבדו במרץ, ללא קול, והסירה החלה מתרחקת מהחוף. תינוק בכה ואימו השתיקה אותו מיד עם מצוץ טבול במי סוכר.

בוהר לא רצה להטיל מורא על חבריו לנסיעה, אבל בירכתי מוחו פיעמה התחושה שבכל רגע תעצור אותם ספינת פטרול גרמנית. הרי לא יתכן שהבריחה תהיה פשוטה כל כך. אבל אורותיה של קופנהגן הלכו והתרחקו מאחוריהם והים נעשה רוגש יותר ככל שהתקדמו על לב המיצר. תנועותיה הקצובות של הסירה הטילו עליו מעין תנומה.

הוא כמעט קפץ מעורו כאשר הסירה היטלטלה וקול לחש: "הגענו!"

"זהו?" התפלא.

"אם בא לך לנסוע עוד, אתה יכול לחזור איתנו," השיב האיש.

הפיזיקאי נחלץ מהסירה ודשדש לחוף, מי ים חודרים לנעליו המצוחצחות.

ניידת משטרה עם אורות כבויים המתינה להם ליד הקיוסק הסמוך לחוף.

"אל תבהלו," אמרו להם אנשי המחותר. "השוטרים כאן במלמו מתואמים איתנו".

הניידת אספה אותם לבית המעצר המקומי, שם ישנו בלילה הראשון. "נכנסתם למדינה באופן בלתי-ליגאלי, הלוא כן?" התלוצצו השוטרים.

למחרת, מרגרט בוהר נשארו במלמו כדי להמתין לשני בניהם שאמורים היו להגיע בהפלגה הבאה. בינתיים נילס לקח את הרכבת לשטוקהולם הבירה. שם בתחנה המתין לו מיודענו וולמר גית.

"שטוקהולם שורצת סוכני גסטאפו והפרצוף שלך מוכר," אמר לו. "אנחנו צריכים להישאר צעד אחד לפניהם".

איש הביון כיוון את בוהר למכונית שהסתלקה מהמקום בדהרה, מנווטת את דרכה ברחובותיה הצרים של שטוקהולם. הם עצרו ליד מבנה המשמש את שירותי המודיעין השוודיים. גית הצביע לעבר גג הבניין. "משם נוכל להתחמק".

"לטפס?" שאל בוהר בקול ספקני.

"אין ברירה," השיב גית בעודו מעיף מבטים ממוקדים סביבו. "צריך איכשהו לנער את מי שעוקבים אחרינו".

הם נבלעו בפתח הבנין וטיפסו במהירות לקומה העליונה. בוהר הגיע לשם כשהוא מתנשם ומתנשף. "אני חושב שהייתי רוצה להיות עכשיו במעבדה שלי, מתעמק באיזה בעיה פיזיקלית בלתי פתירה".

"זה עדיף מלהיות במחנה ריכוז נאצי," השיב גית קצרות ופתח במשיכה נמרצת את הדלת המוליכה לגג.

קור כלבים קידם את פניהם מלווה בכמה פתיתי שלג. ממרומי הקומה החמישית שטוקהולם נראתה קודרת אף יותר מהרגיל. גגות רעפים מחודדות וצפופות התנשאו לתוך הלילה, חלונות שכובים פעורים בהם כמו עיניים מוארות.

"מה עכשיו?" שפסף בוהר את ידיו המאדימות מקור.

"יש כאן מעבר שימושי כשצריך לעזוב את הבנין בלי שיראו אותך," המהם גית בעודו מכוון את המדען במבוך של מעברים המחברים את גג בנין המודיעין למבנה הסמוך לו. נראה היה שגית מכיר את המעבר הזה היטב.

בחסות החשכה, הם חצו לגג הבניין השכן וירדו במדרגות צדדיות. גית עצר, מתנשף מעט. "עוד צעד אחד, ואנחנו בטוחים יותר," אמר בעודו מסמן למונית חדשה להתקרב. הם המשיכו בדרכם לביתו של אוסקר קליין, עמיתו הוותיק של בוהר.

"תוכל לנח כאן אבל אל תרגיש בבית," אמר לו גית. "יש לנו עוד דרך ארוכה".

"מה עכשיו?" שאל בוהר בשיניים נוקשות.

"החברים שלך באנגליה רוצים כבר לראות אותך שם".

"אבל חשבתי שבגלל המלחמה אין טיסות בקו שטוקהולם-לונדון".

"חשבת נכון," באה התשובה. "בשביל זה מחכה לנו על המסלול מטוס קרב דו-מנועי מדגם מוסקיטו". גית תלה בו מבט מיתמם. "אני מקווה שאינך סובל מפחד גבהים".

4. ההצלה הגדולה

לשבחו של בוהר ייאמר כי הוא עיכב את בריחתו לבריטניה לצורך משימה חשובה יותר.

"יש 8,000 יהודים בדנמרק," אמר למרגרטה בליל בריחתם. "איך אוכל לעזוב כשאני יודע שהם בסכנה מוחשית?"

באותו ערב שבו נמלט מקופנהגן, שני ספינות גרמניות הגיעו לנמל העיר, מוכנות להעמיס את יהודי דנמרק ולשלוח אותם למחנות הריכוז בגרמניה. הידיעה הזו הדהדה בראשו של בוהר. הוא פנה לקפטן גית. "אנחנו חייבים לעשות משהו".

גית הניד בראשו. "הזמן דוחק, אבל יש עוד תקווה. הקהילה היהודית כבר התחילה להתארגן. החדשות התפשטו במהירות, ואנשים מתחבאים בכל מקום אפשרי — בדירות, כנסיות, אפילו בבתי חולים".

"זה לא מספיק," השיב בוהר בלהט. "הם זקוקים לעזרה מגבוה. אני מוכרח לדבר עם המלך".

גית הביט בו בספקנות. עד אותו רגע בית המלוכה השבדי שמר על ניטרליות קרירה ונמנע מכל התבטאות שעשויה הייתה להרגיז את ברלין. יתירה מכך, המלך עצמו נחשב למי שאוהד את הנאצים ואף אירח בארמונו לא פעם את ראש המפלגה הנאצית בשבדיה.

אבל בוהר לא נרתע. הוא ניצל את פרסומו ומעמדו כדי לארגן פגישה בהולה עם המלך גוסטב החמישי של שוודיה. "אדוני המלך," אמר לו בקול ברור, "העם היהודי זקוק לעזרתך. אם לא תשמיע קול מחאה, אלפים יילקחו למוות".

בנתיים נרשמה התפתחות דרמטית בדנמרק.

יומיים לפני ראש השנה זומן ראש הקהילה היהודית, עו"ד קרל הנריקס לפגישה בהולה עם מנהל משרד החוץ הדני שהכחיש באוזניו את השמועות כאילו מתכננים הנאצים מהלך נגד היהודים. השניים לא ידעו שפגישת ההרגעה הייתה חלק מתרגיל הטעיה גרמני. למעשה כבר שבועות אחדים קודם לכן נתן היטלר את ההוראה לחסל את יהדות דנמרק. התוכנית הזדונית של הנאצים הייתה להתנפל על היהודים במוצאי ראש השנה בשעה שאלה ישבו בבתייהם בלי לחשוש בסכנה המתקרבת.

אלא שבאותו יום ממש התקיימה פגישה אחרת, בבית הוועד הישן של אגודת הפועלים ברחוב רומר 22 בקופנהגן. פגישה דרמטית, סודית וגורלית זו שינתה את גורלם של יהודי דנמרק. גאורג דוקוויץ, גרמני בכיר שעבד כמומחה להסעה ימית בנציבות הגרמנית בקופנהגן וחפץ בהצלחת היהודים, ביקש להיפגש בדחיפות ובארבע עיניים עם הנס הֶדְטוֹפֶט, מנהיג המפלגה הסוציאליסטית הדנית.

בפגישה הדליף לו דוקוויץ את התוכנית הנאצית על כל פרטיה. הדטופט מוכה ההלם הספיק רק לומר "תודה שסיפרת לי", ודוקוויץ נעלם מיד כלא היה. לימים יקבל על מעשה הרואי זה את אות חסיד אומות העולם.

הדטופט מיהר לביתו של ראש הקהילה היהודית, הנריקס. הלה שמע את הדברים והגיב במילים "אתה משקר!" הרי רק שעות ספורות קודם לכן אמר לו מנהל משרד החוץ דברים הפוכים. אך הדטופט הסביר לו שקיבל את המידע החשאי ממקור גרמני בכיר ביותר.

הנריקס סיפר על כך מיד לרב מרכוס מלכיאוור, הרב הראשי בדנמרק. למחרת, ערב ראש השנה, כשהגיעו המתפללים לתפילת שחרית, בישר להם הרב מלכיאוור את רוע הגזירה והורה להם לשוב מיד לביתם, לפעול להפצת המידע לכלל היהודים, ולברוח מיידית מבתייהם, שכן הגרמנים תיכננו לתפוס את היהודים בהסתמך על הכרטסת המסודרת של כתובות היהודים אותה תפסו בבית וועד הקהילה.

על מה שקרה לאחר מכן מספר עו"ד דוד קורצוויל, שאביו נמנה בין יהודי דנמרק שניצלו: "המתפללים חזרו בבהילות מבית הכנסת וסיפרו לבני משפחתם ולכל מכיריהם על המצב ועל הצורך למצוא מקלט. בשל האזנה גרמנית לקווי הטלפון, לא ניתן היה לעשות בו שימוש. סטודנטים מאוניברסיטת קופנהגן החלו לחפש בספרי הטלפונים שמות משפחה יהודים כדי לאתר את כתובותיהם, להגיע אליהם ולהזהירם. כל זה התבצע מתחת לאפם של הגרמנים, ותוך סיכון עצמי גבוה למי שייתפס כמסייע.

"התוכנית הגרמנית נתקלה בזעמו של העם הדני. היטלר, שביקש לרכך את דעת הקהל, הודיע כי לגרמנים יש עניין רק במעצר היהודים, וכמחווה לעם הדני הגרמנים ישחררו אלפי חיילים דנים שהוחזקו אותה עת במעצר. הדנים הגיבו בבוז ואמרו שהחיילים העצורים מבקשים להישאר במעצר ובלבד שרדיפת היהודים תיפסק.

"ההיענות הייתה אדירה. מוסדות חינוך פתחו את שעריהם להסתרת יהודים. אזרחים דנים שיכנו בביתם משפחות נמלטות, לעיתים אף ללא כל היכרות מוקדמת. בתי החולים הקימו "מחלקות סגורות" לשם הסתרת יהודים ולמניעת כניסת גרמנים. אנשי כמורה וכנסיות פעלו אף הם להסתרה וסיוע. רבים מצאו מקלט ראשוני בגנים ציבוריים, ובלילות מאות סטודנטים דנים פעלו לאתרם ולקחתם למקומות מסתור.

"העברות יהודים ממקום למקום נעשו, בין השאר, באמצעות בָּיוּם הלוויות המוניות והסעת "מתים". המשטרה הדנית, שעל פי רוב נמנעה בעבר משיתוף פעולה עם המחתרת הדנית, העמידה עצמה לסיוע לפעולת הבריחה. המחתרת הדנית ואזרחים דנים רבים החלו להתארגן להושטת סיוע מקיף, שכלל פתרונות תזונה, הסתרה, העברה ושינוע באמצעים יצירתיים"

בעיצומה של האסון היהודי הנורא, התנהגותו של העם הדני הייתה כמו קרן אור נדירה באפילה. כאשר החלה הפשיטה הגרמנית, פחות מ-300 יהודים נלכדו ברשת הנאצית.

למחרת, ביום השני של ראש השנה, עלה לשידור ברדיו מלך שבדיה ובמילים תקיפות שלא נשמעו מפיו מעולם גינה את רדיפת היהודים. אף כי לא אמר זאת מפורשת, הרמז בדבריו היה ברור: יהודים יתקבלו בברכה בשבדיה.

המחתרת הדנית ראתה בכך אור ירוק לפתוח במבצע מילוט דרמטי שספק אם היה כמוהו, מבצע בו נטל חלק פעיל מלך דנמרק, כריסטיאן העשירי.

במבצע הזה נטלו חלק דייגים מקומיים, חברי המחתרת הדנית, אנשי משמר החופים השוודי, ואפילו קצין גרמני שהכריז שצי ספינות הפטרול שלו זקוק לתיקונים ואינו מסוגל לצאת ללב ים. בשבועות הבאים 7,220 יהודים נמלטו מדנמרק לשוודיה, שיעור הצלה שכמעט לא היה כדוגמתו באף מדינה אחרת באירופה.

5. חוף מבטחים

בוהר תרם תרומה קטנה אך משמעותית בפרשת הצלתם של יהודי דנמרק, עתה, בעוד אלה עושים דרכם לחוף מבטחים, הגיע גם זמנו לעזוב את שבדיה, שהייתה מסוכנת עבורו.

בשדה תעופה קטן בפאתי שטוקהולם הוא לטש עיניים נדהמות בכלי הטיס שהמתין לו. "אתה מצפה ממני שאכנס לדבר הזה?" שאל את גית.

מטוס המוסקיטו היה מטוס קרב קטן וזריז שנועד להגן על מפציצים כבדים בדרכם לגרמניה. תא הטייס שלו היה קטן ובלתי מדוחס, והיה בו מקום לנוסע אחד בלבד. לא בדיוק טיסת לוקסוס.

גית משך בכתפיו. "רצית להגיע מהר, לא?"

"בואו נקווה שהטיסה תעבור בשלום", אמר לו הטייס לפני ההמראה. "יש לפנינו טיסה ארוכה ולא כולה מעל טריטוריה ידידותית".

המטוס ימריא משבדיה ויצטרך לחצות את המרחב האווירי של נורבגיה הכבושה בידי הגרמנים בטרם תגיע למרחבים הריקים של הים הצפוני.

הטייס המשיך ונתן לו הוראות כיצד לתפעל את מסכת החמצן אך בוהר, שהיה טיפוס של פרופסור מפוזר והיה שקוע בשיחה עם גית, לא הקדיש תשומת לב מספקת להוראות.

כשהתקרבו לחוף נורבגיה העלה הטייס את המוסקיטו לרום של עשרים אלף רגל כדי לחמוק מאש נ"מ גרמנית. "תפעיל את החמצן!" הורה דרך מערכת הקשר הפנימית. אבל בוהר, שגילה שראשו גדול מדי בשביל סט האוזניות ולכן הניח אותן בצד, לא שמע דבר...

בתוך דקות, הוא איבד את הכרתו.

"אופס, משהו כאן לא בסדר," לחש הטייס כשהביט לאחור וראה את גופו השמוט של בוהר. הוא הנמיך במהירות את המטוס מעל הים הצפוני, בתקווה להציל את חייו של המדען המפורסם. כעבור דקות מורטות עצבים בוהר פקח את עיניו והביט בטייס.

"אני... פשוט נרדמתי," אמר בחיוך קל.

הטייס צחק קלות. "זו הייתה תנומה קצת מסוכנת, פרופסור. אבל כמעט הגענו". מולם, בקצה האופק, טירה סקוטית מתפוררת הזדקרה על חוף סחוף רוחות. "ברוכים הבאים לבריטניה".

6. השמן והרזה

ניו מקסיקו, כסליו, תש"ג

בעוד נילס בוהר נחלץ מדנמרק יחד עם רוב יהודי המדינה, בצידו האחר של האוקיינוס הענק האמריקני נכנס לפעולה. משאבי התעשייה האינסופיים של ארצות הברית נרתמו עתה לטובת פרויקט מגלומני שכמה מהמוחות המדעיים הטובים ביותר שהוא אינו ניתן לביצוע. נילס בוהר עצמו היה נדהם למראה ההשקעה האדירה ומבין כי קביעתו שלאף אומה אין מספיק אמצעים לבניית פצצה אטומית הייתה נמהרת.

במרכז העשייה האדירה באתר אוק רידג' ניצבו שני מפעלים עצומים שהוקמו במהירות אדירה. הללו נועדו להפרדת האיזוטופ U-235, חומר הגלם לייצור נשק גרעיני. אחד מהם, שנקרא 12-Y, התבסס על שימוש במגנטים רבי-עוצמה. המדען שפיתח את השיטה חישב כי בשביל להפיק מאה גרם בלבד של U-235 ביום, יידרשו לא פחות מ-2,000 מכלים מיוחדים.

המספרים היו מסחררים, והדרישות היו אדירות.

למעשה, המיזם צרך את כל מלאי הנחושת הקיים של ארצות הברית. כשהתברר שגם זה לא הספיק נאלץ משרד האוצר האמריקאי להלוות לפרויקט 15,000 טון של מתכת כסף. המגנטים שפעלו במפעל היו כה חזקים עד שהעובדים הרגישו את המשיכה על מסמרי נעליהם, וסיכות שיער נשמטו מראשי נשים שהתקרבו מדי. אפילו צינורות מתכת נמשכו החוצה מהקירות. 13,000 עובדים נדרשו לתפעול המקום.

קפטן לזלי גרובס, מפקד פרויקט מנהטן, לא רצה להניח את כל הביצים בסל אחד ולכן הורה במקביל ליצר את האיזוטופ בטכנולוגיה נפרדת. גם כאן הדרישות התעשייתיות היו אדירות. המפעל, בשם K-25, הוקם בבניין עצום בצורת פרסה באורך 700 מטרים וברוחב מאה מטר. זה היה הבניין הגדול ביותר בעולם בזמנו. המפעל העסיק עוד 12,000 עובדים נוספים.

אבל גם בכך לא הסתפק גרובס. לשם כך בנה מסלול יצור #שלישי#, הפעם על בסיס היסוד פלוטוניום. לשם כך שקדו עוד 45,000 פועלים על הקמת כור גרעיני ענק באתר

הנפורד, במדינת וושינגטון. שיטה זו הייתה האיטית מכולם והפלוטוניום הראשון היה צפוי להיות מוכן רק בתש"ה.

בעוד שבעים אלף פועלים שוקדים על יצור חומר הנפץ הגרעיני, עמלו אופנהיימר וצוותו על המנגנון שיהפוך את החומר לפצצה. הם גיבשו שתי אפשרויות.

עיצוב אחד התבסס על ירי של גוש אורניום קטן אל תוך גוש גדול יותר באופן שיהפוך את המסה לקריטית ויוליך לפיצוץ אדיר. בגלל צורתו כונה העיצוב הזה "האיש הרזה". עיצוב שני, התבסס על יצירת כדור חלול שדפנותיו עשויות מאורניום. פיצוץ מבוקר של חומרי נפץ שהותקנו סביב הכדור יגרום לו להימעך אל תוך עצמו, דבר שיהפוך את המסה לקריטית ויוליך לפיצוץ. עיצוב זה כונה בגלל צורתו "האיש השמן".

במקביל החלו לבצע התאמות וניסויים במפציץ B-29 שישא את הפצצה, המפציץ החדשני בעל הטווח הארוך ביותר שהיה אותה שעה בארסנל של חיל האוויר האמריקאי. הטייסים שהתאמנו על הטלת הפצצות המציאו עבורם כינויים קולעים יותר: "האיש הרזה" כונה "רוזוולט", ו"האיש השמן" היה - כמובן - צ'רצ'יל.